

Герберт УЕЛЛС

НЕЗВИЧАЙНИЙ АУКЦІОН

— Коли вже мова зайшла про ціни на птахів, то я бачив страуса, який коштував триста фунтів стерлінгів, — сказав майстер, який набивав опудала, згадуючи про свої мандри замолоду. — Триста фунтів! — Він подивився на мене поверх окулярів. — А ще одного страуса не хотіли віддати навіть за чотириста фунтів!

— Ні, — провадив він, — у тих птахах не було нічого особливого. Звичайнісінькі собі страуси. Навіть трохи облізлі, бо їх тримали надголодь. Та й не великий був на них попит. Здавалося б, п'ять страусів на пароплаві, що йде з Індії, — не така вже й дивина. Але вся річ у тому, що один із тих страусів проковтнув діаманта!

А постраждав не хто інший, як сер Могіні, падишах. Шикарний був франт, просто, можна сказати, денді з Піккаділлі. Правда, лише до плечей, бо голова чорна, потворна, та ще й величезний тюрбан, а в ньому той діамант. Клятий страус як клює — і діаманта й слід прохолов. А коли падишах здійняв ґвалт, птах, видно, зметиковав, що накоїв лиха, дав драла й змішався серед решти таких самих, щоб замести сліди.

Все сталося за якусь хвилину. Я прибіг туди одним із перших. Дивлюся, наш язичник уже згадує всіх своїх богів, а кілька моряків та ще той, що віз птахів, наглядач, аж за боки беруться від реготу, просто кишки рвуть. Правду кажучи, втратити отак коштовний камінь — це така дурість, що далі вже нікуди! А коли все сталося, наглядача поблизу не було, і він, звісно, не знав, котрий із його птахів викинув цього коника. Одне слово, діамант пропав, і край. Сам я, признаюся, не дуже й засмутився. Бо той тип як сів на пароплав, то тільки те й робив, що хизувався своїм паскудним діамантом.

Про цю халепу за мить на судні стало відомо, звісно, скрізь — від носа до корми. Всі про неї тільки й балакали. Бідолашний падишах сховався в каюті, щоб люди не бачили, що в нього на душі. А за обідом, — він забажав їсти за окремим столом, і з ним сиділо ще двоє індусів, — капітанові спало на думку пожартувати з нього, Ну, тут нашому падишахові терпець уже ввірвався. Обертається він до мене й шепоче на вухо: птахів цих він, мовляв, купляти не стане; він вимагатиме своїх прав як британський підданий; а діамант, каже, треба знайти, він на цьому наполягатиме і звернеться до самої палати лордів! Тільки ж наглядач виявився таким бовдуром — хоч кіл йому на голові теши! Відкинув усі пропозиції добути діамант медичним шляхом. Мені, каже, доручили годувати птахів так і так, доглядати їх так і так, і моє місце, слава богу, варте того, щоб не чинити все навпаки! Падишах зажадав, щоб страусам промили шлунки, хоч птахам, як ви знаєте, цього й не роблять. Він був напхотом напханий усілякими законами, той падишах, як, зрештою, майже всі бенгальці, — мовляв, на птахів треба накласти арешт і таке інше. Але один дідок заявив, нібито його син служить у Лондоні адвокатом, і почав пояснювати: те, що проковтнув птах, стало *ipso facto* невід'ємною частиною його самого, і падишахові залишається тільки наполягати на законі про відшкодування збитків; але й тут справу можна повернути так, начебто стався просто нещасливий випадок. Які ж він, падишах, може мати права на страуса, коли птах не його?! Падишах зовсім скис, особливо після того, як більшість із нас загалом підтримали такий погляд. На борту не виявилось жодного юриста, вирішити нашу суперечку не було кому, отож ми самі й гадали так і сяк. Зрештою, коли вже проминули Аден, падишах нібито приєднався до загальної думки, пішов до наглядача й сказав, що купить у нього всіх п'ятьох страусів.

А вранці другого дня за сніданком знялася справжня буча. Наглядач заявив, що ніхто не уповноважував його торгувати птахами і він нізащо в світі їх не продасть. Та потім він, як видно, натякнув падишахові, що один чоловік на ім'я Поттер уже зробив йому таку саму пропозицію, і падишах перед нами почав лаяти цього Поттера на всі заставки. Але багато хто, мабуть, здогадався, що той Поттер не в тім'я битий, а коли стало відомо, що він послав із Адена в Лондон телеграму, в якій просив дозволу на

придбання страусів, і в Суеці мав одержати відповідь, то я добряче вилаяв себе за те, що проґавив таку нагоду.

У Суеці Поттер справді став власником страусів, і падишах залився сльозами — гіркими сльозами. Він тут-таки запропонував тому пройдисвітові двісті п'ятдесят фунтів за всіх птахів гамузом — майже вдвічі більше, ніж заплатив Поттер. Тоді Поттер відповів, що нехай його повісять, якщо він поступиться бодай пір'інкою; він, мовляв, просто переб'є всіх птахів одного по одному, а діамант таки знайде. Але згодом, спокійно все обміркувавши, Поттер нібито вирішив піти на поступки. Він був азартний гравець, трохи махляр, і ця оборудка, що обіцяла легку наживу, припала йому, видно, до душі. Так чи так, а він запропонував, задля жарту, продати птахів по одному з молотка і загнув для початку по вісімдесят фунтів за кожного. Але одного страуса Поттер залишив собі — "на щастя".

Треба вам сказати, той діамант був і справді дуже дорогий. Серед нас виявився один єврей — такий маленький чоловічок, торговець коштовними каменями; то він оцінив діаманта в три чи чотири тисячі фунтів. Не дивно, що намір "пограти на страусів" припав до вподоби багатьом. А напередодні я перемовився кількома словами з наглядачем, і він, між іншим, сказав, що один із птахів прихворів — нібито негаразд із шлунком. Одна пір'їна у хвості того страуса була зовсім біла, я по тій пір'їні його й запримітив. Отож коли на другий день відкрився аукціон, я перебив падишахові його вісімдесят п'ять фунтів, запропонувавши дев'яносто. Я, мабуть, тримався надто самовпевнено й дуже гарячкував, бо дехто таки укмітив, чим тут пахне. А падишах накидав ціну на страуса, як скажений. Скінчилося тим, що птаха купив єврей за сто сімдесят п'ять фунтів. Падишах іще вигукнув: "Сто вісімдесят!" — але було пізно, молоток опустився. Принаймні так заявив Поттер. Одне слово, птах дістався тому торговцеві. І він, не довго думаючи, десь узяв рушницю й тут-таки застрелив свою власність. Поттер шаленів — адже це зводило йому нанівець продаж решти птахів. А падишах поводився, звісно, як справжній кретин. Та й усі ми були мов заведені. Ніде правди діти, я був радий-радісінський, коли страуса розрізали, а ніякого діаманта

в ньому не знайшлося. Я ж бо й сам мало не вгатив у нього сто сорок фунтів!

А маленький єврей був як усі євреї: він не заходився рвати на собі чуба через таку невдачу. Але Поттер згодився провадити аукціон далі тільки за умови, що свої покупки нові власники одержать після продажу останнього птаха. Торговець-єврей почав доводити, що цей випадок особливий. Одне слово, думки поділились, і аукціон відклали на другий ранок.

За обідом того дня всі були, повірте мені, дуже збуджені, але Поттер усе ж наполог на своєму. Зрештою ми теж стали на тому, що так для нього буде менше ризику і що він — це, мовляв, треба визнати — поводить, як справжній спортсмен. А старий джентльмен, адвокатів батько, сказав, що він іще раз обміркував справу й тепер має сумнів, чи не треба буде все ж таки повернути діамант його законному власникові — після того, як камінь знайдуть в одному зі страусів. Я, пригадую, заявив, що тут швидше всього пахне незаконним привласненням цінної знахідки. Та так воно, по суті, й було. Знов спалахнула суперечка, і кінець кінцем усі ми зійшлися на думці, що вбивати птаха на борту пароплава — це безглуздя. Тоді старий джентльмен знов почав розводитись про всілякі юридичні тонкощі й усе намагався представити розпродаж страусів такою собі лотереєю, та ще й незаконною. Він навіть утяг у суперечку капітана. Але Поттер відповів, що продає страусів як звичайнісіньких птахів, торгувати якимсь там діамантом він і не думав і нікого ним не спокушає. В жодному з трьох птахів, яких він продає, діаманта, наскільки йому відомо, немає, — камінь у четвертому страусові, в тому, котрого він залишив собі. Принаймні так він, мовляв, сподівається.

І все ж другого дня ціни на страусів підскочили. Адже птахів стало менше — шанси, отже, зросли. Ті клятві створіння тепер пішли з молотка в середньому по двісті двадцять сім фунтів. І хоч як дивно, а падишахові так і не дістався жоден страус. Жоден. Він тільки марно метушився, а коли треба було пропонувати ціну, починав кричати, що накладе на

птахів арешт. Та й сам Поттер вочевидь устроював йому палиці в колеса. Один страус дістався тихому офіцерикові, другий — торговцеві-єврею, а третього купили гуртом суднові механіки. І тут Поттер наче аж пошкодував, що продав страусів; я, каже, викинув на вітер добру тисячу фунтів, одне слово, пошився, як завжди, в дурні. Та коли я підійшов до нього і спробував його втішити — мовляв, не все ж іще втрачено, адже в нього залишився п'ятий страус, — то виявилось, що Поттер і того птаха продав одному типові з пароплава; то був якийсь політикан, він повертався з Індії, де відпочивав і заразом вивчав звичаї та всілякі соціальні проблеми. Оцей останній страус і пішов за триста фунтів.

Ну ось, а в Бріндізі усіх трьох птахів висадили з пароплава, хоч старий джентльмен і побачив у цьому порушення митних правил. Поттер і падишах також зійшли на берег. Індус трохи не збожеволів, коли його багатство почало, сказати б, роз'їжджатися в різні боки. Він усе правив, що доб'ється на птахів арешту (просто схибнувся чоловік на тому арешті!), і намагався втелющити свої візитки з адресою тим, хто купив страусів, — щоб, мовляв, знали, куди пересилати діамант. Але ніхто не хотів брати його адреси й не збирався, звісно, давати йому свою. Слухайте, така веремія закрутилася — просто там, на пристані! Потім усі роз'їхалися — хто куди. А я поплив далі, до Саутхемптона, і там, щойно зійшовши на берег, уздрів останнього страуса — того, котрого купили суднові механіки. Він стояв біля сходів у височенній плетеній клітці — найбільшому і найбезглуздішому, який тільки можна собі уявити, футлярі для коштовного каменя. Якщо, звичайно, діамант узагалі був там.

Чим усе це скінчилося? Та тим і скінчилось. А втім... Знаєте, є ще одна обставина, що проливає світло на цю історію. Десь через тиждень чи два йду я по Ріджент-стріт — хотів дещо купити — і кого, думаєте, раптом бачу? Поттера з падишахом! Прогулюються собі попідручки, і обидва напідпитку. Якщо гарненько поміркувати...

Авжеж. Мені й самому таке спадало на думку. Але діамант був справжній, тут сумніву немає. І падишах теж, безперечно, особа поважна

— мені траплялося його ім'я в газетах, і не раз. Та ковав страус того діаманта чи ні, це вже, як то кажуть, справа зовсім інша.

© УЕЛЛС Герберт. У безодні: Оповідання. — К.: Веселка, 1988. — 312 с. ("Пригоди. Фантастика").

© ЛОГВИНЕНКО О. П., переклад з англійської, 1988.